

NÁVRAT DĚTÍ DO MATEŘSKÝCH ŠKOL METODICKÉ DOPORUČENÍ (PEDAGOGICKÁ ČÁST)

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Praha, 6. 4. 2021

ÚVOD

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ve spolupráci s Českou školní inspekcí a Národním pedagogickým institutem připravilo pro mateřské školy metodické doporučení k opětovnému zahájení provozu mateřských škol a adaptaci dětí.

Přestože metodika nemůže obsáhnout specifické podmínky a možnosti jednotlivých mateřských škol, pedagogů i dětí, představuje obecně platná doporučení i konkrétní tipy, které mohou významným způsobem přispět k úspěšnému obnovení činnosti školy, a to jak s ohledem na pedagogický proces, tak především s ohledem na duševní zdraví a potřeby dětí i pedagogických pracovníků.

Toto metodické doporučení je součástí kompletní sady materiálů, které MŠMT připravilo pro období návratu dětí, žáků a studentů k prezenční výuce, a zaměřuje se pouze na adaptační a pedagogickou část. Protiepidemická opatření, pokyny k testování na přítomnost COVID-19, informace o jednotlivých fázích návratu do škol naleznete v jednotlivých materiálech této kompletní sady.

- **Informativní části** (označené piktogramem **I**) – v těchto pasážích MŠMT informuje o některých zásadních skutečnostech, odkazuje na jiné zdroje informací, stanoviska jiných správních úřadů apod.
- **Doporučující části** (označené piktogramem **D**) – v těchto pasážích MŠMT metodicky podporuje školy.
- **Závazné části** (označené piktogramem **S**) – v těchto pasážích MŠMT poskytuje informace o souvisejících závazných pravidlech vycházejících z platných právních předpisů, které v dané souvislosti považuje MŠMT za stěžejní.

OBSAH

Úvod.....	1
1. Příprava na návrat do mateřské školy	2
1.1. Komunikace vedení školy se zaměstnanci.....	2
1.2. Komunikace s rodiči.....	2
2. Zpátky v mateřské škole	3
2.1. Adaptační období.....	3
2.2. Děti, které se nezapojovaly.....	3
2.3. Varovné signály.....	3
2.4. Věnujte pozornost pedagogům, také oni se vracejí.....	4
2.5. Spolupráce s rodiči.....	4
3. Jak pracovat se vzdělávacím obsahem	5

1. PŘÍPRAVA NA NÁVRAT DO MATEŘSKÉ ŠKOLY

I Bezprostředně po návratu do školy budeme stěží hledat člověka, který by nebyl pandemií a opatřeními proti ní nějak zasažen. **Prožitá zkušenost se nedá odsunout „na potom“ a je třeba s ní počítat a pracovat i při návratu do školy.** To platí pro **zaměstnance, děti i jejich rodiče.** Návrat do škol bude přinášet nové a leckdy náročné situace, otevírat otázky, které je dobré si předem uvědomit, a předejít tomu, aby se z nich zbytečně staly další stresory. Na obnovení provozu mateřské školy se většina dětí i pedagogů velmi těší a přijdou s velkými očekáváními. Je třeba se dobře připravit, aby vše proběhlo hladce a nenaplněná očekávání nevedla k další frustraci a ztrátě chuti do práce.

1.1. Komunikace vedení školy se zaměstnanci

- D** Nutným předpokladem úspěchu je, aby všichni měli **včas potřebné informace.** Připravte první informace k návratu písemně a rozešlete je všem zaměstnancům, pedagogickým i nepedagogickým, zorganizujte (on-line) poradnu, které se zúčastní všichni zaměstnanci, i ti, kteří se nebudou vracet do školy v první fázi.
- D** Společně naplánujte organizaci provozu mateřské školy, protiepidemická opatření a personální kapacity potřebné pro jednotlivé etapy návratu dětí.
- D** V pedagogickém sboru **reflektujte zkušenosti ze vzdělávání distančním způsobem,** vyhodnoťte, které postupy se ukázaly jako efektivní a které nikoli, a to jak z pohledu dětí, tak z pohledu pedagogů.
- D** Společně stanovte **hlavní pravidla a postupy adaptačního období,** která budou dodržovat všichni. Je důležité, abyste v zásadních věcech postupovali jednotně a pedagogové se s tímto společným postupem ztotožnili.
- D** Připravte **seznam důležitých kontaktů,** na které se mohou učitelé obracet s žádostí o odbornou konzultaci, pomoc – školské poradenské zařízení, psychologická podpora NPI ČR¹, neziskové organizace v regionu atp.
- D** Jednotliví zaměstnanci mohou návrat do škol prožívat různě, někteří mohli projít traumatizujícími událostmi v rodině, jiní mohou být vyčerpaní z období, kdy museli skloubit práci z domova a péči o rodinu. Velmi užitečné může být obzvláště v tomto období **zajistit pedagogům možnost supervize, mentoringu či koučovacích rozhovorů.** Pomoci s hledáním vhodných poskytovatelů těchto služeb vám mohou koordinátoři MAPů, pracovníci NPI ČR, ŠPZ či neziskové organizace.

1.2. Komunikace s rodiči

- D Informujte rodiče** o tom, jak bude návrat do školy vypadat, co je třeba připravit, co se od dětí (ne)bude v rámci adaptace vyžadovat a jak mohou k úspěšné adaptaci dětí přispět sami rodiče. Popište rodičům, co je cílem následujících týdnů, na co budete klást důraz. Rodiče by měli být informováni o případných úpravách organizace a průběhu vzdělávání.
- D** Domluvte se, které informace bude rodičům sdělovat **vedení školy** a které jim předají **učitelé.** Informace je potřeba dobře strukturovat, komunikovat je jasně a srozumitelně a především jednotně. Nabídněte rodičům možnost položit doplňující otázky. Zvažte možnost uspořádat pro rodiče před návratem dětí do mateřských škol on-line třídní schůzky.
- D** Informujte rodiče o možnosti **individuálních konzultací** s učiteli. Nabídněte pomoc i potřebné kontakty.
- D** Požádejte citlivým způsobem rodiče o sdělení, zda dítě v uplynulém období prožilo **traumatizující událost,** ztrátu blízké osoby atp., abyste mohli společně domluvit postup adaptace s ohledem na jeho potřeby.²
- D** Pokud rodiče nesouhlasí s vládními opatřeními či protiepidemickými nařízeními, zprostředkujte jim informace, které od MŠMT máte, a ujistěte je, že postupujete dle pokynů ministerstva. **Není vaší povinností obhajovat**

¹ <https://koronavirus.edu.cz/psychologicka-pomoc>

² Poradenství pro školy zaměřené na téma ztráty osoby blízké poskytuje <https://poradna-vigvam.cz/pro-skoly/>

rozhodnutí nadřízených orgánů, hledat argumenty, absolvovat nekonečné nekonstruktivní rozhovory. Vaší odpovědností je řídit organizaci, dodržovat aktuálně platná opatření a zajistit vzdělávání dětí v souladu s platnou legislativou. Rodiče můžete odkázat na informační linky příslušných orgánů (MŠMT, ministerstvo zdravotnictví), kde pracují vyškolení odborníci, kteří jejich dotazy zodpoví.

2. ZPÁTKY V MATEŘSKÉ ŠKOLE

2.1. Adaptační období

- I** Cílem adaptačního období je poskytnout dětem i pedagogům potřebné podmínky pro postupný návrat do mateřské školy, **minimalizovat stresové situace a vytvořit bezpečné prostředí**, ve kterém je prostor jak pro **posilování vzájemných vztahů**, tak pro obnovování pracovních návyků.
- I** Adaptační období může v závislosti na podmínkách vaší školy trvat **různou dobu** a jeho průběh se může lišit také mezi jednotlivými dětmi i pedagogy.
- D** Pro první adaptační týden doporučujeme **zařadit do programu aktivity na posilování vztahů, komunikace a spolupráce a aktivity na podporu seberegulace**. Věnujte dostatek času tématům souvisejícím s duševním zdravím, skutečnosti, že je přirozené, když se necítíme po psychické stránce dobře, tak jak nám někdy není dobře fyzicky, a kam se můžeme obrátit o radu a pomoc. Co největší část aktivit doporučujeme realizovat venku.
- D** Období uzavření mateřských škol mohlo mít vliv na změnu chování dětí. Je důležité znovu zopakovat pravidla soužití ve třídě a jejich opodstatnění.
- D** Pokud se některé **dítě do aktivit nechce zapojovat**, nechce sdílet s ostatními, nevyužívá nabídky k aktivitám a rozhovorům, zpozorněte, ale dítě **neučte**. Vytvářejte příležitosti, nabídky, ujistěte se, že **dítě ví, na koho se může obrátit, kdyby potřebovalo pomoc**.
- D** Věnujte všem podnětům, otázkám i výpovědím dětí odpovídající pozornost a zároveň je ujistěte, že vše společně zvládnete. **Nebojte se požádat o radu kolegy či odborníky**, pokud si v některých situacích nebudete jistí, jak správně reagovat.

2.2. Děti, které se nezapojovaly

- I** Vzdělávání distančním způsobem bylo při zákazu osobní přítomnosti ve školách pro pětileté a starší děti povinné. Přesto se však některé nedařilo aktivně zapojit, a to z nejrůznějších důvodů. Po návratu do škol je efektivnější **zaměřit se na řešení aktuální situace a jejich cílenou podporu při vzdělávání než na to, proč se dítě nezapojovalo**.
- D** Důležité je ubezpečit se, zda dítěti v domácím prostředí **nehrozí žádné nebezpečí** a zda v uplynulých týdnech neprošlo **traumatizujícími událostmi**, které by vyžadovaly odbornou pomoc.
- D** Pro podporu motivace a získání zájmu dítěte využívejte pestrou paletu forem práce, **vyvarujte se jednotvárnosti, častého vyplňování pracovních listů**. Hledejte typy úloh a aktivit, které vedou k cíli, a přitom dítěti nejlépe vyhovují. Využívejte potenciál formativní zpětné vazby, která popisuje, co konkrétně dítě zvládlo, i to, co může dělat, aby dosáhlo pokroku.

2.3. Varovné signály

- I** Dlouhodobý nadměrný stres negativně působí na dětské duševní zdraví a významným způsobem může přispět k rozvoji duševního onemocnění. I samotná pandemie a s ní spojená omezení působí nadměrný stres, který negativně doléhá na děti a může být spouštěčem **psychických obtíží**. U dětí se mohou **objevovat pocity bezmoci, úzkosti či bezvýchodnosti, se kterými si neví rady** a mohou se s nimi vyrovnávat nevhodnými způsoby (např. agresivitou). Děti mají na rozdíl od dospělých omezenější prostředky k vyrovnávání se s dlouhodobým stresem,

který negativně působí na jejich stále se ještě vyvíjející centrální nervovou soustavu. Proto je zcela zásadní **včasné zajištění potřebné podpory**.

I Varovné signály naznačující ohrožení dítěte, kterým je třeba věnovat pozornost:

- pravidelně se nezapojuje do činností ve třídě;
- v chování se opakovaně objevuje nepozornost, nízká motivace, zamlklost, agrese, vzdor...;
- často a nevhodným způsobem vyžaduje nadměrnou pozornost učitele;
- neadekvátně reaguje na běžné podněty (např. pláčem, podrážděností, agresí);
- často projevuje smutek, lítost, obavy, působí uzavřeně, odmítá komunikovat;
- není možné ho zajmout ani nevšedními aktivitami ve třídě;
- nemá dostatečnou podporu nebo dohled rodiny adekvátní svému věku;
- projevuje úzkostné reakce i v přítomnosti dalších osob;
- zvyšuje se nezájem o sociální interakci s kamarády nebo učitelem;
- dává najevo, že je „špatný“ nebo že zná/má určité tajemství;
- má časté fyzické obtíže (např. bolesti břicha, hlavy, zvracení, nechutenství...);

D Při identifikaci ohrožení dítěte a hledání nejvhodnější podpory je užitečné spolupracovat s odborníky a vycházet z již zpracovaných doporučení, nástrojů a metodik.

D O projevech dítěte a jeho případném ohrožení je možné se **anonymně zdarma poradit na lince psychologické pomoci NPI³ nebo na Lince bezpečí⁴**. Dětem, u kterých pozorujeme výše uvedené projevy, je třeba nabídnout individualizovanou podporu (viz také metodické doporučení k duševnímu zdraví).

2.4. Věnujte pozornost pedagogům, také oni se vracejí

I Adaptační období by se mělo vztahovat **nejen na děti, ale také na pedagogy** a další zaměstnance školy. Pro učitele či asistenty pedagogů může být návrat do mateřské školy také poměrně náročný. Pedagogové se vracejí do svých tříd po dlouhé době, nejednou s traumatizujícími zkušenostmi způsobenými dopadem pandemie na jejich blízké či je samotné.

D Zaměřte se na vytváření bezpečného prostředí pro zaměstnance, ve kterém mohou vyjádřit své obavy, nejistoty či požádat o radu nebo pomoc. Pomůže, když si i v tomto náročném období najdete čas na **individuální rozhovory** s kolegy, oceníte jejich práci, úsilí, s kterým se věnovali vzdělávání distančním způsobem, rozvoji svých dovedností, komunikaci s rodiči atp. Zohledněte, pokud jsou někteří zaměstnanci výrazně více vytíženi než jiní, ať již při přidělování dalších úkolů či naopak odměn. Prověřte, zda nemůžete zaměstnancům přispět dalšími benefity např. v rámci čerpání FKSP (vitamíny atp.).

D Je pravděpodobné, že období distanční výuky odhalilo dlouho odsouvané problémy či přineslo nové – v osobní i profesní oblasti. Většina z nich je jistě řešitelná. V osobní rovině je např. možné využít linek bezplatné psychologické pomoci NPI. V případě **profesního rozvoje** je vhodné toto reflektovat a výhledově aktualizovat plán dalšího vzdělávání. K dispozici je dnes již také celá řada webinářů, on-line kurzů, tutoriálů či výukových videí.

2.5. Spolupráce s rodiči

I V období vzdělávání distančním způsobem většina škol významně zintenzivnila komunikaci s rodiči. Pravidelná výměna informací organizačního rázu byla základní podmínkou úspěšného vzdělávání na dálku. Rodiče se stali přímými zprostředkovateli předškolního vzdělávání. Podporovali své dítě v získávání nových dovedností a zkušeností s využitím doporučení učitelů.

D Využijte tento přínos pandemie a nadále využívejte komunikační kanály k pravidelné výměně informací s rodiči. Pro zkvalitňování práce školy i samotné vzdělávání dětí je vzájemná komunikace velmi důležitá. Navíc náhlé snížení či dokonce úplné přerušení komunikace ze strany školy by mohlo podpořit nejistotu rodičů, kteří se zcela

³ <https://koronavirus.edu.cz/psychologicka-pomoc>

⁴ <https://www.linkabezpeci.cz/>; tel. č. 116 111

pochopitelně **obávají například toho, jak jejich dítě návrat do mateřské školy zvládne**, zda se mu podaří „zapadnout“ do kolektivu, zda nebude ohroženo jeho bezpečí.

- D** Pravidelně informujte rodiče o tom, jaké aktivity na (nadházející) týden plánujete, na co se zaměříte, co je cílem v jednotlivých oblastech. Na konci týdne zhodnoťte, jak se práce ve třídě dařila, zda se vyskytly problematické situace a jak jste je společně s dětmi řešili. **Požádejte rodiče o zpětnou vazbu**, jak oni vnímají adaptaci svého dítěte, nabídněte jim možnost konzultací i další dostupnou podporu, kterou vaše škola poskytuje.
- D** Pokud vám emoční reakce dítěte připadají nepřiměřené, nedaří se vám navázat komunikaci s dítětem, je určitě na místě kontaktovat rodiče. Nikoli však se stížností, nýbrž s prosbou o konzultaci a společné hledání vhodného přístupu a podpory. Rodiče v uplynulých týdnech se svým dítětem pravděpodobně strávili více času než obvykle, možná řešili podobné problémy jako teď vy a budou se s vámi moci podělit o cenné zkušenosti. **Společně můžete najít řešení, které prospěje všem.** Mějte na paměti, že rodič je váš partner.

Užitečné odkazy:

- [Opatruj se!](#) – web Národního ústavu duševního zdraví
- [Dada-info.cz](#) – portál pro dětskou a dorostovou adiktologii nabízí pomoc při řešení závislostí žáků na digitechnologiích, nomofobii a dalších, spolupráce s odborníky v okolí bydliště
- [Psychologická pomoc NPI pedagogům i rodičům](#), kteří se ocitli v náročné situaci v důsledku koronakrizy
- [Dítě v ohrožení](#) – jak ho poznat a jak mu pomoci
- [Blázníš? No a?](#) – vzdělávací program pro pedagogy aneb „I učitelé mají své dny“
- [Asociace supervizorů pomáhajících profesí](#) – krátký film o supervizi učitelů
- [Česká asociace pro psychoterapii](#) – seznam certifikovaných psychoterapeutů
- [Všeobecná zdravotní pojišťovna](#) – podmínky získání příspěvku na podporu zvýšení dostupnosti psychosociální podpory

3. JAK PRACOVAT SE VZDĚLÁVACÍM OBSAHEM

§ Školský zákon stanovuje pro vzdělávání **zvláštní pravidla při omezení osobní přítomnosti dětí ve škole**. Pokud z důvodu krizového opatření vyhlášeného podle krizového zákona nebo z důvodu nařízení mimořádného opatření podle zvláštního zákona anebo z důvodu nařízení karantény podle zákona o ochraně veřejného zdraví není možná osobní přítomnost většiny **dětí, pro které je předškolní vzdělávání povinné**, z mateřské školy nebo z odloučeného pracoviště nebo z nejméně jedné třídy, ve které se vzdělávají pouze tyto děti, poskytuje škola dotčeným dětem vzdělávání distančním způsobem.

§ Vzdělávání distančním způsobem škola uskutečňuje podle příslušného rámcového vzdělávacího programu a podle školního vzdělávacího programu, a to **v míře odpovídající okolnostem**.

§ Děti, pro které je předškolním vzdělávání v daném roce povinné, jsou povinny se vzdělávat distančním způsobem. Způsob poskytování vzdělávání a hodnocení výsledků vzdělávání distančním způsobem **přizpůsobí škola podmínkám žáka** pro toto vzdělávání.

D Nyní je třeba vyhodnotit, zda a v jakém rozsahu byly vzdělávací cíle vašeho ŠVP dosaženy vzděláváním distančním způsobem

D Při přípravě vzdělávacího plánu zohledňujte nezbytnost daného tématu pro vzdělávání dětí a jejich celkový rozvoj.

D Je třeba **cíleně podporovat rozvoj každého dítěte podle jeho individuálních potřeb**.

D Tipy na vhodné metody a formy práce:

- nezapomínejte na volnou hru;

- co nejčastěji zařazujte **skupinovou práci s prvky kooperace**;
- podporujte **vrstevnické učení**;
- zapojte do učení zkušenosti dětí a jejich **prožitky**;
- co nejvíce aktivit realizujte ve **venkovním prostředí** – uspokojíte fyziologické potřeby, učiníte učení zábavnější a snížíte epidemiologické riziko.

Při náročné práci a snaze pomoci druhým nezapomínejte na sebe, na svoje potřeby a zájmy, na svůj osobnostní rozvoj, na svoje duševní a fyzické zdraví. Nezapomínejte na to, že vy, vaše osobnost, postoje a životní styl může ovlivňovat a být příkladem pro ostatní.